

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslo kryptis (šaka) kodas	Fakultetas	
Žurnalistinio medijų turinio raidos analizė	Komunikacija ir informacija S 008	Komunikacijos	
Studijų būdas	Kreditų skaičius ECTS	Studijų būdas	Kreditų skaičius ECTS
Paskaitos		Konsultacijos	2 ECTS
Individualus	5 ECTS	Seminarai	

Dalyko anotacija

Žurnalistinio medijų turinio raidos analizė – pasirenkamasis komunikacijos ir informacijos mokslų doktorantūros studijų dalykas, kurio metu doktorantai analizuoja masinio visuomenės informavimo medijų sistemų ir turinio kaitą istorinės, politinės ir technologinės raidos aspektais.

Dalyko tikslas:

- analizuoti visuomenės informavimo priemonių (žiniasklaidos) sistemos ir jos modelių, turinio, santykio su auditorija pokyčius esminiais istorinės ir technologinės raidos etapais;
- Lietuvos žurnalistikos istoriją nagrinėti pasauliniame kontekste, akcentuojant medijų ir valdžios santykį, žurnalistikos raidos tendencijas analizuojant pagal žurnalistikos kaip socialinio instituto ir jos sistemos susiformavimo požymius;
- žurnalisto profesijos ir medijų turinio pokyčius vertinti spaudos laisvės sampratos ir visuomenės informavimo priemonių vietos demokratinėje valstybėje aspektais.

Dalyko siekiniai

Gebės analizuoti ir kritiškai vertinti visuomenės informavimo priemonių (žiniasklaidos) sistemas ir modelius, žurnalistinio turinio kaitą, santykį su auditorija.

Lietuvos visuomenės informavimo priemonės suvoks pasauliniame masinių medijų kontekste.

Galės kritiškai analizuoti visuomenės informavimo priemonių ir valdžios santykį, žurnalisto profesiją vertins spaudos laisvės ir žiniasklaidos vietos demokratinėje visuomenėje požiūriu.

Dalyko tematikos:

I. Socialinis periodinės spaudos instituto atsiradimas ir žiniasklaidos sistemos susikūrimas.

1. Žurnalistikos istorija: dokumento, socialinio konflikto, kultūros reiškinių studijos. Politinė kronikų publicistikos ir pranešimų funkcija. Vilniaus universitetas: pirmojo laikraščio vaidmens trūkumai.
2. Socialinių, ekonominių ir politinių pokyčių prielaidos žiniasklaidos sistemai susiformuoti XIX a. antrojoje pusėje. JAV ir Europa: žiniasklaidos kaip verslo subjekto atsiradimas, teorinė periodinės leidybos, žurnalisto profesijos ir žurnalistinės veiklos atskyrimo nuo

- politinio pavaldumo ir tiesioginių politinių įtakų charakteristika.
3. Spaudos draudimų Rusijos imperijoje metodai, priežastys, aplinkybės ir pasipriešinimo procesas XVIII – XIX a. Originali lietuvių periodika Mažojoje Lietuvoje: probleminė nacionalinio tapatumo, socialinių konfliktų tematika Vinco Kudirkos (1858–1899) „Tėvynės varpuose“. Lyginamoji „Varpo“ ir „Aušros“ charakteristika žurnalistiniu aspektu. Politinių draudimų pasekmės ir jų reikšmė Lietuvos periodinės spaudos raidai XIX–XX a. pradžioje: pasipriešinimo publicistika ir jos lyderiai, kontrabandinė, oficialioji, alternatyvioji ir pagrindinė žiniasklaida. Profesionalios lietuvių žurnalistikos formavimosi aplinkybės XX a.
 4. XX a. žiniasklaida tarp dviejų pasaulinių karų: sinoniminio *propagandos* ir *žurnalistikos* terminų vartojimo problema. Žurnalistikos ir politikos sąveika spaudos laisvės sampratos aspektu JAV, SSRS, Europos valstybėse. Šeši žodžio ir spaudos laisvės mėnesiai Lietuvos Respublikoje.
 5. SSRS propagandos ir agitacijos sistema – komunistinio modelio atvejis. Sovietinio periodo Lietuvos žiniasklaidos sistemos ypatumai. Propaganda, cenzūra, savicenzūra, sovietinės spaudos funkcijos.
 6. Legalioji ir nelegalioji spauda nacistinės okupacijos metais. Alternatyvūs informacijos kanalai lietuvių kalba. Pagrindinės spaudos vaidmuo partizaniniame pasipriešinime (1944–1953 m.), jos ypatumai ir raida. Savilaidos reiškinys. Periodinė savilaida – atsakas sovietinei propagandai.
 7. Vaizdo ir garso žurnalistikos funkcionalumas. Fotografijos (XIX a.) virsmas fotožurnalistika (XX a.). Radijo ir televizijos technologijų įtaka žiniasklaidos sistemai. Audiovizualinio transliuotojo raida. Visuomeninės tarnybos idėjos įgyvendinimas Lietuvoje.
 8. Sąjūdžio spaudos atsiradimas. Sąjūdžio įvykiai oficialiojoje spaudoje. Paskutiniai sovietų valdžios bandymai kontroliuoti žiniasklaidą. XX a. pradžios ir pabaigos sąjūdžių Lietuvoje lyginamoji charakteristika spaudos laisvės aspektu. Pirmojo dienraščio „Vilniaus žinios“ ir „Sąjūdžio žinių“ funkcijos.
 9. Spaudos laisvės, pasaulėžiūros ir žiniasklaidos verslo ryšys Lietuvoje ir Europoje, įtaka periodinės raidos plėtrai (XVIII–XXI a.). Žurnalistikos kaip dokumento vaidmuo istorijos moksle. Žurnalistikos kritika formuojant viešąją erdvę. Alfredo Dreyfuso bylos atvejis.
 10. Žurnalistikos rūšių formavimosi prielaidos: nuo informacinės link analitinės. Tiriamosios žurnalistikos atsiradimas JAV ir Europoje. Rusijos tiriamoji žurnalistika. Reportažinės žurnalistikos plėtra atsiradus radijui ir televizijai. Literatūrinės žurnalistikos funkcionalumas (D. Defo, J. Steinbeck, J. Savickis, R. Kapuscinski).
 11. XX amžiaus pab. – XXI a. pr. Lietuvos visuomenės informavimo priemonės ir jų santykis su pasaulio masinės komunikacijos sistemomis. Skaitmeninės žurnalistikos pradžia (1999).

II. Kūrybinis žurnalisto profesijos pradas ir visuomeninis vaidmuo.

12. Žurnalisto darbo metodologija: interviu metodo ir interviu žanro atskyrimas XX a. pirmojoje pusėje.
13. Autorinių tyrimų metodų formavimasis (Günter Wallraff, Jurijus Ščechočichinas, Ana Politkovskaja). Pulicerio premijos JAV ištakos, tikslai, tradicija.
14. Antiamerikietiško veiklų tyrimo komitetas 1947–1975 (House Un-American Activities Committee) ir „juodieji sąrašai“ medijų asmenims. Politinės ideologijos raiška SSRS žiniasklaidoje stalinizmo, „atšilimo“ laikotarpiais; paslėptoji antisemitizmo raiška SSRS brežnevinio laikotarpio medijose.
15. Slapyvardžio vartojimo priežastis ir vaidmuo žurnalisto karjeroje. Teisinio žurnalisto statuso kismas Lietuvoje.

III. Spaudos laisvės idėjos materializavimas (tarp filosofijos ir įstatymų leidybos XIX a. – XX a.).

16. Johno Stuardo Millo spaudos laisvės / laisvės principai.
17. Kultūros žurnalo (kultūros laikraščio) vaidmuo Vakarų Europoje (XIX a.). Literatūros kritikos ir pasaulėžiūros idėjų brendimas, konservatyvizmo, liberalizmo, marksizmo idėjų sąveika su kultūros žurnalistika. „Naujosios Romuvos“ žurnalo ir sambūrio (organizacijos) reiškinys Lietuvoje 1931–1940. Juozo Keliuočio žurnalistikos teorijos principai.
18. JAV lietuvių periodikos atsiradimo aplinkybės ir vaidmuo Lietuvos laisvės byloje (1940–1990). Šiuolaikinės išėivijos elektroninė žiniasklaida – nacionalinės žurnalistikos raidos dalis.
19. Įstatymų leidėjų iniciatyva reglamentuoti periodiką XX amžiaus pirmoje pusėje (1919, 1935) ir informacijos (žurnalistikos) laisvės atspindėjimas Lietuvos teisės aktuose XX a. pabaigoje.
20. Idėjų ir politinių programų atspindėjimas Lietuvos periodikoje (1900–1905, 1917–1940, 1989–2004).

Studijų metodai

1. Individualios konsultacijos su dalyką kuruojančiais dėstytojais.
2. Individualus mokslinės literatūros studijavimas ir mokslinio referato rengimas pagal dalyką kuruojančių dėstytojų suformuluotus klausimus.

Vertinimo metodai

1. Mokslinis referatas (30 000–40 000 spaudos ženklų) dalyką kuruojančių dėstytojų suformuluotų klausimų pagrindu. Referato tematika derinama atsižvelgiant į doktoranto mokslinius interesus.
2. Diskusija žodžiu mokslinio referato pagrindu.

Pagrindinė literatūra

BATŪRA, Romas. *Siekiant Nepriklausomybės: Lietuvos Sąjūdžio spauda 1988–1991 m.* T. 2. Vilnius, 2005.

BROWN Jr., RALPH S. The Commission on Freedom of the Press, A Free and Responsible Press: A General Report on Mass Communications, Newspapers, Radio, Motion Pictures, Magazines and Books. *The Yale Law Journal*, Vol. 57. (Yale Law School, 1948)

A Free And Responsible Press by The Commission On Freedom Of The Press. Publication date 1947. In: *Digital Library of India*, 2015.

GAŠKAITĖ-ŽEMAITIENĖ, Nijolė. *Partizanai apie pasaulį, politiką ir save: 1944–1956 m. partizanų spaudos publikacijos.* Vilnius, 1998. 712 p.

CONBOY, Martin. *Journalism. A Critical History.* Sage Publications 2004.

DAPKUTĖ, Daiva, KUIZINIENĖ, Dalia. *Laisvas žodis laisvame pasaulyje: atviro žodžio mėnraštis „Akiračiai“.* 1968–2005 m. Versus Aureus, 2010.

FORDE, Kathy Roberts. *Literary Journalism On Trial.* 2008.

JASTRAMSKIS, Deimantas. *Žiniasklaidos politika Lietuvoje.* Vilniaus universiteto leidykla, 2019. 232 p.

JASTRAMSKIS, Deimantas. Politinė įtaka Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos vadybai ir finansavimui: kaita ir pasekmės. *Politologija*, 2018, 2 (90), p. 5–33.

JASTRAMSKIS, Deimantas. Reduction of liberalism in Lithuanian media policy. *Central European Journal of Communication*, 2016, 9 (17), p. 164–179.

MAŽYLĖ, Jolanta. [Lithuanian Parliamentary Election and the Regional Press \(2016\). Political Preferences, 2017, Vol. 14, p. 63–86.](#)

MAŽYLĖ, Jolanta. Lietuvos regionų žiniasklaidos ir žurnalistikos charakteristikos bruožai (p. 49–76). In *Žiniasklaidos atskaitingumas ir žurnalisto atsakomybė* (sudarytoja Jolanta Mažylė). Vilnius: „Petro ofsetas“, 2016. – 224 p. iliustr.

Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012. 364 p.

MISIŪNAS, Remigijus. *Informacinių kovų kryžkelėse: JAV lietuvių informacinės kovos XIX a. pab.–1922 m.* Vilnius: Versus Aureus. 2004. 374 p. ISBN 9955601396.

MISIŪNAS, Remigijus. *Lietuva prieš LTSR.* Vilnius, 2007. 351 p.

Naujosios žiniasklaidos formavimasis Lietuvoje (1988–1998). Vilnius, 2000. 280 p.

PEČIULIS, Žygintas. *Bokštą gaubianti paslaptis. Televizijos medijos radimasis Lietuvoje.* (The Secret Shrouding The Tower. The Emergence Of TV Media In Lithuania). Monografija. Vilniaus universiteto leidykla. 2018. 364 p.

PEČIULIS, Žygintas. Televizijos medijos sampratos formavimasis: tiesioginio eterio fenomenas. *Filosofija. Sociologija*, 2018. t. 29. Nr. 3, p. 195–202.

PEČIULIS, Žygintas. Genesis of Public Broadcaster in Post-Soviet Society. Lithuanian Case. *Current Issues of Mass Communication*, Issue 18 (2015), p. 8–21.

PEČIULIS, Žygintas. *Iki ir po televizijos: žvilgsnis į XX amžiaus audiovizualinės masinės komunikacijos fenomeną.* Vilnius, 2007. 256 p.

POLITKOVSKAJA, Ana. *Tik tiesa, nieko daugiau.* V., 2012 [Nothing but the Truth, 2010]

RAGUOTIS, Bronius. *Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 m.* Marijampolė, 2003. 290 p.

ŠTIKELIS, Stasys. *Eterio šviesa: nepriklausomos Lietuvos radijas 1919–1940 m.* Kaunas, 2001. 391 p.

VASILIAUSKAITĖ, Vilma. *Tautinė ir liberalioji pagrindžio spauda Lietuvoje 1976–1981 m.* Vilnius, 2002. 112 p.

VAIŠNYS, Andrius. *Žurnalistikos potvynis: Lietuvos žiniasklaidos sistemos kaita 1986-1990: monografija (disputas keturiuose politinės komunikacijos kambariuose su epilogu)* Vilnius : Vaga, 2020, 479 p.

VAIŠNYS, Andrius. *Naujosios Romuvos fotografija: dokumentas, organizacija, žurnalistika.* T. 1. Vilnius, 2007. 315 p.

VAIŠNYS, Andrius. *Spauda ir valstybė 1918–1940: analizė istoriniu, teisiniu ir politiniu aspektu.* Vilnius, 1998. 238 p.

VAITKŪNAS, Pranciškus. *Perspektyvos: Lietuvos pagrindžio periodinis leidinys: 1978–1981 m.* Vilnius, 2005. 926 p.

Papildoma literatūra

ALEKNONIS, Gintaras. *Lietuvos radijas: viena diena ir 80 metų*. Vilnius, 2006. 139 p.

Alfredas Dreifusas – manipuliacijų viešąja nuomone auka. *Žurnalistikos tyrimai*, t.1.

Alma Mater, 1979: Lietuvos pagrindžio leidinys. Vilnius, 2009, p. 5–29.

Lietuvos katalikų bažnyčios kronika. T. 10. Čikaga, 1974–1992.

Lietuvos Laisvės Lyga: nuo „Laisvės šauklio“ iki nepriklausomybės. T. 1. Vilnius, 2004. 522 p.

Lietuvos radijas. 1926-2016. Faktai. Kūrėjai. Laidos. Vilnius: LRT, 2016.

PEČIULIS, Žygintas. Lietuvos televizijos vaidybinės programos medijų adaptavimo ir konvergencijos aspektu (1957–1967). *Informacijos mokslai*, 2015, t. 71, p. 35–49.

PEČIULIS, Žygintas. Sovietinės televizijos diskurso daugialypumas: oficialumo ir nuoširdumo drama. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 63, p. 113–128.

Konsultuojančiųjų dėstytojų vardas, pavardė	Mokslo laipsnis	Pedag. vardas	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Andrius Vaišnys (koordinuojantis dėstytojas)	Dr.	Prof.	Vaišnys, Andrius. Kai kurie informacinės politikos bruožai 1990 - 1992 m. periodinės žiniasklaidos aspektu = Some features of information politics in 1990–1992 in terms of periodical media // <i>Istorija</i> . Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija. ISSN 1392-0456. eISSN 2029-7181. 2022, t. 128, Nr. 4, p. 79–122. DOI: 10.15823/istorija.2022.128.4.
			Vaišnys, Andrius. Metody KGB litewskiej SRR w Polsce: więzy pokrewieństwa I zainteresowania naukowe jako pomoc w gromadzeniu informacji na temat stosunku do „Solidarności” // <i>Studia Wschodnioeuropejskie</i> . Warszawa : Uniwersytet Warszawski. ISSN 2450-0267. 2022, Nr. 17, p. 44–58. Prieiga per internetą: < http://swe.uw.edu.pl/Nr%2017.pdf >.
			VAIŠNYS, Andrius. Lithuania’s demarcation of information from Poland’s Solidarity Movement in 1980–1981 // <i>Studia medioznawcze</i> . Warszawa : Uniwersytet Warszawski. ISSN 2451-1617. 2021, t. 22, Nr. 2, p. 908–923. DOI: 10.33077/uw.24511617.sm.2021.2.650.
			VAIŠNYS, Andrius. Transformation of communist media content and public space according to the discourse ‘39Pact: exiting the “Labyrinth” as an act of communication // <i>Informacijos mokslai</i> . Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-0561. eISSN 1392-1487. 2020, t. 90, p. 53–79. DOI: 10.15388/Im.2020.90.50.

			VAIŠNYS, Andrius. <i>Žurnalistikos potvynis: Lietuvos žiniasklaidos sistemos kaita 1986-1990</i> : monografija (disputas keturiuose politinės komunikacijos kambariuose su epilogu). Vilnius : Vaga, 2020, 479 p.
Deimantas Jastramskis	Dr.	Doc.	JŪESAAR, Andres; ROŽUKALNE, Anda; JASTRAMSKIS, Deimantas. Trust in public service media in the Baltic states // <i>Journal of Baltic studies</i> . Portland : Routledge Taylor & Francis Group. ISSN 0162-9778. eISSN 1751-7877. 2022, vol. 53, iss. 4, p. 587–611. DOI: 10.1080/01629778.2022.2127816.
			KŪOTS-KLEMM, Ragne; ROŽUKALNE, Anda; JASTRAMSKIS, Deimantas. Resilience of national media systems: Baltic media in the global network environment // <i>Journal of Baltic studies</i> . Portland : Routledge Taylor & Francis Group. ISSN 0162-9778. eISSN 1751-7877. 2022, vol. 53, iss. 4, p. 543–564. DOI: 10.1080/01629778.2022.2103162.
			ŠUMINAS, Andrius; JASTRAMSKIS, Deimantas. The importance of media literacy education: How Lithuanian students evaluate online news content credibility // <i>Central European journal of communication</i> . Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 2020, t. 13, Nr. 2(26), spec. issue, p. 230–248. ISSN 1899-5101. DOI: 10.19195/1899-5101.13.2(26).5.
			JASTRAMSKIS, Deimantas. <i>Žiniasklaidos politika Lietuvoje</i> . Vilniaus universiteto leidykla, 2019. 232 p.
			JASTRAMSKIS, Deimantas. The denationalization and agencification of net neutrality policy in Lithuania. <i>Medijska istraživanja</i> , 2019, 25 (2), p. 29–43.

Patvirtinta Socialinių mokslų srities Komunikacijos ir informacijos krypties Doktorantūros komitete 2023 m. lapkričio 20 d., protokolo Nr. (7.17 E) 15600-KT-545

Komiteto pirmininkė prof. dr. Aušra Navickienė